

چالش‌ها و راهبردهای توسعه‌ی اجتماع محور منطقه‌ی کلانشهر تهران

محمد علی رجایی ریزی^۱، دکتر اصغر نظریان^۲، دکتر رحیم سرور^۳

۱- دانش آموخته دکتری برنامه ریزی شهری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

۲- استاد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

۳- دانشیار گروه جغرافیای دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات و یادگار امام "ره"

چکیده

مناطق کلان شهری یکی از مهمترین پدیده‌های نوظهور در چند دهه گذشته می‌باشد که الگوی متفاوتی از شهرنشینی، نظام اسکان، اندازه شهر، ساختار و سازمان فضایی را عرضه کرده است. برآوردها نشان می‌دهد که مسائل و مشکلات موجود در منطقه کلان شهری تهران به ویژه حوزه اسلام شهر - رباط کریم از جمله مانند توسعه بی‌برنامه و سریع کانون‌های جمعیتی، تمرکز گروه‌های محروم و کم درآمد، تشدید جدایی گروه‌های اجتماعی، فقدان تنوع اجتماعی و اقتصادی، عدم انسجام و پویایی درونی، افزایش فقر، اسکان غیررسمی، اشغال غیررسمی، مشکلات سیاسی - امنیتی، کمبود زیرساخت‌ها و از همه مهمتر عدم و کمبود مشارکت مردم در همه امور از یکسو و چشم‌اندازهای آینده‌ی این حوزه از سوی دیگر نشان می‌دهد که برای نجات و رهایی از چالش‌ها و تنگناهای موجود و ارتقای کیفیت زندگی شهروندان، استفاده از توسعه‌ی اجتماع محور به عنوان یک رویکرد مورد توجه و ضرورتی مهم دارد. با توجه به تحلیل‌هایی که از مدل ترکیبی SWOT ANP و امتیازات بدست آمده در شرایط کنونی برای توسعه‌ی اجتماع محور درحوزه اسلامشهر - رباط کریم بر راهبردهای SO تاکید میشود و راهبردها به سمتی میل میکند تا بتوان با استفاده از مزایا، پتانسیلها و فرصت‌هایی که از محیط بیرونی بر ساختارهای برنامه‌ای - اجرایی، اجتماعی - فضایی و مدیریتی - نهادی حوزه اسلامشهر - رباط کریم بر آن مترتب است و همچنین قوت‌های درونزا که در داخل این حوزه و نیز ساختارهای سه گانه یاد شده وجود دارد؛ به نحو احسن استفاده نمود. باتکیه بر راهبردهای تهاجمی می‌توان رویکرد اجتماع محور را در حوزه اسلامشهر - رباط کریم توسعه داد.

کلیدواژه‌ها: توسعه، اجتماع محور، حوزه اسلامشهر - رباط کریم، مدل SWOT ANP.

مقدمه

در ایران، توسعه مراکز جمعیتی منطقه کلان شهری تهران، نه به صورت یکنواخت، بلکه در قالب مجموعه مراکزی که می‌توان نام حوزه‌های شهری را بر آن‌ها نهاد، رخ داده است. یکی از حوزه‌های ۹ گانه محدوده فعال منطقه کلان شهری تهران، حوزه اسلام شهر - رباط کریم با مساحت ۳۰ کیلومتری است که بعد از حوزه تهران و حوزه کرج - شهریار، مهمترین حوزه در عناصر اصلی نظام شهری فعلی و آینده را تشکیل می‌دهد. (مجموعه شهری تهران، ۱۳۸۳، ص ۲۰) برآوردها نشان می‌دهد با توجه به مسائل و مشکلات موجود در منطقه کلان شهری تهران به ویژه حوزه اسلام شهر - رباط کریم و برای نجات و رهایی از چالش‌ها و تنگناهای موجود و ارتقای کیفیت زندگی

شهروندان، استفاده از توسعه‌ی اجتماع محور به عنوان یک رویکرد مورد توجه و ضرورتی مهم دارد (ایازی، ۱۳۸۸، ص ۶۹). توسعه اجتماع محور رویکردی است که می‌تواند راه کاری مناسب برای حل این مسئله باشد که در سال‌های اخیر نوعاً همه حوزه‌ها و زمینه‌های توسعه را در نوردیده است و می‌تواند منطقه کلان شهری تهران به ویژه در حوزه اسلام شهر- رباط کریم کاربرد داشته باشد. بر این اساس برای پایداری اجتماعی در منطقه کلان شهری تهران و حوزه‌های آن رویکرد توسعه‌ی اجتماع محور نه تنها سیاست‌ها و سازو کارهای جدی برای کاهش فقر و ارتقاء سطح زندگی محدوده تعریف و مورد اجرا گذاشته می‌شود، بلکه سیاست‌های پیشگیرانه نیز برای جلوگیری از تولید و توزیع نابسامانی‌ها داشته‌باشد. بنابراین عبور از این وضعیت در وهله اول مربوط به شناخت تبعاتی است که چنین الگویی از توسعه به بار آورد و تداوم این وضعیت با توجه به رشد جمعیت و شهرنشینی و افزایش مطالبات اجتماعی بسیار پیچیده خواهد شد. بطوری که به عنوان جمع‌بندی، پایین بودن سطح شاخص‌های توسعه اجتماعی- فرهنگی در کنار نامعادلات نهادی- مدیریتی و ضرورت ارائه یک برنامه راهبردی برای برون رفت از این وضعیت مسئله‌ای است که در این تحقیق به دنبال طرح، و حل آن خواهیم بود. مسئله‌ای که دارای ابعاد متنوع و متعدد نظریه‌ای و اجرایی می‌باشد که طبیعتاً امکان طرح آن‌ها شاید اتفاق بیافتد ولی قطعاً امکان حل در یک یا چند مقاله پیدا نخواهد کرد.

اهداف و اصول توسعه اجتماع محور

- ایجاد سازوکاری که به موجب آن فاصله‌ی اطلاعاتی که در اثر سیاست‌های اجتماعی برنامه ریزان و ذینفعان به وجود آمده است. حل این مسئله فرصتی را برای اجتماعات محلی جهت مشارکت در آگاهی، تصمیم سازی و دخالت در مراحل مختلف برنامه‌های عمومی و توزیع خدمات به وجود می‌آورد.
- یک کاسه کردن منابع و سرمایه‌ها برای پیشگامی در اجرای طرح‌های ویژه‌ای از قبیل کمک به شکل گیری و ارتقای سرمایه‌ی اجتماعی، برنامه‌های ظرفیت سازی و آموزش مهارت‌ها.
- ارتقاء بخشی و افزایش ظرفیت اجتماع محلی از طریق تشخیص نیازها و بر محور تقاضا از طریق عمل جمعی. فرآیند مشارکتی منجر به ارتقای ظرفیت جهت ایجاد شبکه‌های اجتماعی و در نتیجه تشکیل سرمایه‌ی اجتماعی شده و در سرانجام کار وسیله‌ای برای عمل جمعی می‌شود. با بررسی ادبیات جهانی می‌توان اصول چون توسعه اجتماع رویکردی جامعه برای پرداختن به تمامی نیازهای اجتماع است؛ توانمندسازی افراد، خانواده‌ها و اجتماعات از پایین به بالا که نتیجه مشارکت و آموزش گسترده اجتماع، مشارکت و دسترسی به منابع ضروری؛ توسعه از پایین به بالا؛ عدالت اجتماعی، برابری و حقوق بشر؛ مسئولیت پذیری و پاسخ‌دهی؛ برابری و ضد تبعیض؛ انعطاف‌پذیری؛ کار و یادگیری متقابل؛ جهانی و محلی اندیشیدن و سرانجام، چند بعدی بودن: شامل توسعه اجتماعی، محیط زیستی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و معنوی. را برای توسعه اجتماع محور بر شمرد.

روش شناسی تحقیق

مقاله حاضر، به علت کاربرد نتایج آن در حل مسائل و مشکلات موجود در مناطق کلانشهری دارای خصایص گذر از غیر رسمی به حالت رسمی، به لحاظ هدف از نوع کاربردی- توسعه‌ای است. و از طرفی چون نتایج پژوهش مسئولین را به شناخت بیشتر شرایط موجود و کمک به فرایند تصمیم‌گیری رهنمون می‌نماید، و به منظور تحقق

هدف‌های مطرح شده در این پژوهش و پاسخ به سؤالات پژوهشی، به لحاظ روش و ماهیت از نوع تحقیقات توصیفی - تحلیلی است. به عبارت دیگر به منظور تحقق هدف‌های مطرح شده در این پژوهش و پاسخ به سؤالات پژوهشی، از طرح پیمایشی که از روش‌های توصیفی می‌باشد، استفاده شده است. همچنین در قالب رویکردهای بیان شده، روش برخورد با موضوع رساله حاضر بصورت ترکیب سه رویکرد یاد شده (ساختارگرایی، فرآیندگرایی) خواهد بود که ویژگی‌های چون: بر پایه حل مسئله استوار است؛ از نگرش سیستمی در واکاوی و شناسایی عوامل موثر بر توسعه اجتماع محور، تبعیت می‌نماید؛ بر تداوم گذشته‌ی حال و آینده‌ی حال تکیه دارد؛ بر مؤلفه‌های برنامه‌ای - اجرایی، عملکردی - نهادی و مدیریتی - اجتماعی در ترکیب فضای مناطق کلانشهری، توجه دارد؛ و دارای رویکرد اجتماع محوری در تغییر وضعیت‌های تشخیص، تحلیل و تعیین در فرایندهای تکامل و گذر از وجوه غیر رسمی به رسمی می‌باشد. جامعه آماری پایه در تحقیق حاضر، خبرگان، متخصصین، کارشناسان، مدیران و مطلعین محلی است که ضمن آشنایی با مبانی نظری و تئوریک توسعه اجتماع محور دارای شناخت کافی از منطقه مورد مطالعه و نیز ساختارهای مختلف برنامه‌ای - اجرایی، اجتماعی - فضایی و مدیریتی - نهادی حوزه اسلامشهر - رباط کریم باشند. قلمرو تحقیق نیز منطبق است با حوزه اسلامشهر - رباط کریم به عنوان بخشی از حوزه منطقه کلانشهری تهران می‌باشد. نمونه تحقیق، از بین جامعه آماری انتخاب شده در مجموع ۱۲۰ نفر شامل گروه‌های زیر مرتبط با محورهای تحقیق و براساس شرایط حداقل حجم نمونه در مدل دلفی انتخاب شدند. از روش نمونه‌گیری گلوله برفی در شناسایی و تکمیل پانل‌های مختلف پژوهش استفاده گردید. به منظور دستیابی به پرسشنامه‌ی پاسخگوی مطالعات پژوهش و راست آزمایی عوامل درون‌زا و برون‌زا در توسعه اجتماع محوری، ابتدا یک پیش‌آزمون انجام می‌شود بدین منظور یک پرسشنامه مقدماتی تهیه گردیده که به صورت گلوله برفی بین اساتید و مدیران شهری منطقه و مطلعین محلی مربوط به حوزه اسلامشهر - رباط کریم توزیع شده و در مرحله بعدی با آنالیز مشکلات در دستیابی به اطلاعات مورد انتظار، پرسشنامه‌ای با سؤالات ترکیبی که سؤالات بسته طیفی را شامل می‌گردد طراحی شده و در میان جامعه آماری مورد نظر توزیع می‌گردد.

جدول شماره ۱: نمونه آماری پژوهش

پانل‌های مربوط به خبرگان، صاحب‌نظران، متخصصین، مدیران و مطلعین محلی	تعداد نمونه‌ها
اساتید و دانشجویان گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری	۲۰
اساتید و دانشجویان گروه شهرسازی	۲۰
اساتید و دانشجویان گروه علوم اجتماعی	۲۰
اساتید و دانشجویان مربوط به توسعه منطقه‌ای	۲۰
مدیران و متخصصین ذی ربط	۲۰
مطلعین محلی در منطقه اسلامشهر و رباط کریم (شورا و...)	۲۰
مجموع	۱۲۰

روش و ابزار گردآوری داده‌ها مبتنی بر حوزه اسنادی - کتابخانه‌ای و در این حوزه از روش ترکیبی با تکیه بر داده‌های متنی و آماری به گردآوری اطلاعات مبادرت می‌گردد. و حوزه میدانی که مطالعات و گردآوری اطلاعات در این حوزه با مراجعه به منطقه مورد مطالعه بر پایه فنون پرسشنامه، مصاحبه، مشاهده انجام شده است. نرم‌افزارهایی چون SPSS؛ Excel؛ برنامه نرم افزار Super Decisions (جهت تسهیل در فرآیند تحلیل شبکه‌ای ANP) برنامه

نرم‌افزار برنامه نویسی MATLAB در تأمین روایی پرسشنامه‌های مورد استفاده در این پژوهش، روایی محتوا مدنظر است؛ در موقع تدوین پرسشنامه و طرح سوالات، سعی شده که عوامل درونزا و برونزای توسعه اجتماع محور در حوزه اسلامشهر- رباط کریم مدنظر قرار گرفته و بر آن اساس، سوالات طرح شوند. لذا پس از روایی اولیه در طی مراحل دلفی و اعمال نظر صاحب‌نظران در فرآیند استخراج و شناسایی عوامل درونی و بیرونی، پژوهشگر در مرحله نهایی با استفاده از نظرات چند نفر از متخصصان و به ویژه نظرات ارزشمند استاد راهنما و مشاور، در خصوص مطلوب بودن وضعیت روایی محتوایی پرسشنامه‌ها، اطمینان حاصل کرده است در برآورد پایایی پرسشنامه تحقیق حاضر از روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است و میزان آن در پرسشنامه‌های مربوط به ساختارهای برنامه‌ای- اجرایی، اجتماعی- فضایی و مدیریتی- نهادی با استفاده از نرم افزار SPSS به شرح ذیل بدست آمده است طبق قاعده تجربی، آلفا دست کم باید $0/70$ باشد تا بتوان مقیاس را دارای پایایی به‌شمار آورد.

جدول شماره ۲: محاسبه آلفای کرونباخ و میزان پایایی پرسشنامه‌های پژوهش

پرسشنامه مربوط به عوامل درونی و بیرونی ساختارهای مختلف	تعداد نمونه	تعداد سوال	ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده
ساختار برنامه‌ای- اجرایی	۱۲۰	۲۰	۰,۸۴۲
ساختار اجتماعی- فضایی	۱۲۰	۲۰	۰,۷۸۸
ساختار مدیریتی- نهادی	۱۲۰	۲۰	۰,۸۱۲

متغیرهای تحقیق

متغیرهای پژوهش حاضر شامل عوامل درونزا و برونزای موثر بر توسعه اجتماع محور در مناطق کلانشهری تهران- حوزه اسلامشهر- رباط کریم می باشد که از طرق مختلف مانند استفاده از مطالعات اسنادی، روش دلفی و نظرسنجی از خبرگان، متخصصین، کارشناسان، مدیران و مطلعین محلی در ۳ ساختار برنامه‌ای - اجرایی، اجتماعی- فضایی و مدیریتی - نهادی تدوین گردیده اند.

جدول شماره ۳: ساختار برنامه‌ای - اجرایی توسعه اجتماع محور در مناطق کلانشهری تهران- حوزه اسلامشهر- رباط کریم

نقاط قوت	نقاط ضعف	فرصت‌ها	تهدیدها
۱ - وجود انواع برنامه‌های راهبردی و توسعه‌ای با محوریت تحرک بخشی به اجتماعات	۱ - گسیختگی در فرآیند راهبرد نویسی تا اجرا در برنامه‌های توسعه شهری و منطقه‌ای	۱ - طرح پارادایم‌های جدید در باز اندیشی در مبنای نظری - محتوایی اجرایی طرح های توسعه شهری	۱ - رویکرد برنامه‌ها تمرکز گراست
۲ - وجود برنامه‌های مصوب برای توسعه اجتماع با رویکرد فقرزدایی	۲ - ارتباط ضعیف از فرایندهای ناظر بر نظارت برنامه‌ها با درونداد و پرونداد حوزه اجرا و سیاست گذاری	۲ - شکل گیری نهادهای ذی مدخلان منفرد و واقف شدن نهادهای فرادستی بر ضرورت استفاده از آنها	۲ - تاکید بر روندهای سلب در طرح های توسعه شهری
۳ - وجود نهادهای مدنی و مذهبی با ظرفیت بالای تصمیم سازی و برنامه سازی	۳ - عدم هم پیوندی قوی بین چشم انداز، مأموریت، هدف ها، راهبردها، سیاست ها، برنامه‌ها، طرح ها و پروژه ها با یکدیگر	۳ - درک متقابل از ارتباط میزان موفقیت برنامه‌های ان حوزه در تحقق پذیری برنامه‌های سطح منطقه کلان شهری	۳ - حرکت بطئی در اصلاح روند اجرا و محتوایی واندیشه ای طرح های توسعه شهری منطقه‌ای
۴ - وجود شوراهای در سطح مختلف با نقش هدایت تصمیمات بین سطح پایین به بالا و بالا به پایین	۴ - حضور کم رنگ نهادهای مبتنی بر نیازها و خواسته‌ها و مطالبات در پیگیری و پیاده سازی شاخص های تحقق بخش توسعه	۴ - تسری سریع رویه‌های جدید برنامه اجرایی از سطح منطقه کلان شهری به سطح حوزه	۴ - الزام طرح های توسعه‌ای بالا دست به همراستایی با طرح های سلسله مراتبی سطوح پایین
۵ - مصوبات صریح در زمینه های برنامه‌های اجرایی و راهبردی تهیه شده برای منطقه با تاکید بر تقویت نگاه اجتماع محور و محله ای (وقوف برنامه به سطح مطالبات جامعه)	۵ - روتین و روزمره شدن حوزه‌های اجرا در کنار تغییر مرتب برنامه‌ها و اولویت ها	۵ - وجود ارتباطات مناسب حوزه‌ای - منطقه‌ای با ملی در جهت هم افزایی ظرفیت های سه سطح مذکور	۵ - تاکید بر اجرا با نگاه فن سالاری به جای بسیج اجتماعات محلی

منبع: محاسبات حاصل از مطالعات میدانی و اسنادی نگارنده گان، ۱۳۹۳

جدول شماره ۴: ساختار اجتماعی - فضایی توسعه اجتماع محور در مناطق کلانشهری تهران - حوزه اسلامشهر - رباط کریم

تهدیدها	فرصت ها	نقاط ضعف	نقاط قوت
۱ - اولویت فضاهای برتر و فرادست نسبت به فضاهای حاشیه‌ای در سطح منطقه شهری	۱ - وجود فضاهای با پتانسیل بالا جهت تحرک بخشی به فضاهای رشد و توسعه هماهنگ	۱ - ناهمگنی در شاخص های اجتماعی در سطح حوزه	۱ - استقرار بیشترین کانون های فعالیت و جمعیت در این حوزه از منطقه کلان شهری تهران (مهم بودن در وزنه نظام تخصیص)
۲ - نفوذ حوزه‌های قدرت در نظام تخصیص به نفع سلسه مراتب بالای فضا و اجتماع	۲ - تلاش پارادایم‌های جدید مدیریت فضا و اجتماع بر درک ارتباط متقابل این دو	۲ - ساختارهای مکرر فضایی از محلات فرو دست گرفته تا توسعه یافته	۲ - استقرار حدود یک میلیون و دویست هزار در سطح حوزه با سطح مطالبات بالا جهت نقش آفرینی و خواهان توسعه
۳ - وجود رابطه یک طرفه در ساختارهای اجتماعی (الگوگیری و متابعت از تهران)	۳ - حضور نسبتاً پر رنگ مطالبات اجتماعی در هدایت تصمیمات نهادی و نحوه اولویت بندی فضاها جهت تخصیص منابع	۳ - بسترهای نامناسب در شاخص های محرک توسعه اجتماعی - فرهنگی	۳ - پتانسیل بالا بالای جمعیت پذیری و رشد طبیعی جمعیت (۱۴۰۴) برآورد روی ۲ میلیون نفر است
۴ - فعال بودن ساختارهای جداگرنی فضایی - اجتماعی	۴ - قرارگیری این حوزه در پهنه حریم پایتخت و برخورداری از طرح راهبردی ساختاری که تاکید اصلاً بر بکارگیری مشارکت عمومی مخصوص در توسعه ساختارهای فضایی و اجتماعی می باشد.	۴ - آسیب پذیری اغلب فضاهاست شامل بافت های فرسوده - روستایی و حاشیه‌ای با تراکم های بالا	۴ - امکان بهره گیری از رسانه‌های متعادل به واسطه ظرفیت فضا از رهگذار ساماندهی صنایع، تجمیع و بکارگیری فضاهای مقرر
۵ - عدم هماهنگی کامل بین برنامه‌های با ماهیت فضایی - اجتماعی با یکدیگر	۵ - حرکت ملموس در فرایندهای نوسازی فضا و ساختار اجتماعی - فرهنگی حوزه	۵ - اولویت موضوعات معیشت نسبت به موضوعات توسعه ایی پایدار فضایی - اجتماعی	۵ - وجود جریان و حرکت پیش رونده در هدایت فکری و سلیقه های فرهنگی و مطالبات اجتماعی از رهگذار زیر بافت های ارتباطی - فضایی مبتنی بر منتضیات عصر فرامدرنیسم

منبع: محاسبات حاصل از مطالعات میدانی و اسنادی نگارنده گان، ۱۳۹۳

جدول شماره ۵: ساختار مدیریتی - نهادی توسعه اجتماع محور در مناطق کلانشهری تهران - حوزه اسلامشهر - رباط کریم

تهدیدها	فرصت ها	نقاط ضعف	نقاط قوت
۱ - ساختارهای تمرکز گرا در نظام مدیریت فضا	۱ - وجود منشورهای قانونی مشارکت و نهادسازی در عرصه‌های مختلف	۱ - عدم شکل گیری مدیریت یکپارچه در سطح حوزه	۱ - شاخص های مناسب فرهنگی و اجتماعی منطقه
۲ - گرایش به تصمیم گیری صرف بدون بسترسازی و فعالسازی زمینه های تقویت تصمیم سازی	۲ - وجود نهادهای مدنی فعال در سطح منطقه	۲ - نهادینه نشدن پارادایم‌های نوین مدیریت فضا نزد مدیریت های منطقه	۲ - سرعت مناسب در گذر از فرایند غیر رسمی به رسمی
۳ - بسترهای نه چندان کارآمد برای نهادسازی	۳ - شکل گیری گفتمان توسعه اجتماع محور در سطوح مختلف مدیریت جهت رسیدن به چگالی لازم برای اثر بخشی	۴ - ضعف شبکه سازی در نظام اطلاعات و ارتباطات بین ذی مدخلان مدیریت	۳ - ظهور قشر نوگرا به واسطه رفتار هرم جمعیتی با تمایلات مناسب برای مشارکت و حضور
۴ - عدم یکپارچگی و پیوستگی بین ساختارهای سلسله مراتبی سطح بالا تا محلی مدیریت	۴ - بسترهای مناسب در شاخص های منطقه - شهری برای تحرک بخشی به توسعه اجتماع محور	۴ - ضعف در ساختارهای مدیریتی در راستای ظرفیت بخشی و هم افزایی از بسترهای اجتماعات محلی	۴ - پی بردن به ضرورت همگرایی در نهادهای مختلف منطقه جهت توسعه مبتنی بر اجتماعات محلی
۵ - تعدد و تکرر و بعضاً واگرایی بین ذی مدخلان حوزه‌های اجتماعی اثر گذار در توسعه	۵ - تاکید نهادها و سازمانهای فرادست جهت توانمندسازی و تسهیل گری در امور نهاد ها و اجتماعات مدنی	۵ - گران جان شدن رویه‌های بالا به پایین در اقدامات مدیریتی	۵ - وجود نهادهای اجتماعی - مدنی و محله ای و کنار برنامه‌های با ماهیت تحرک بخشی به توسعه محلی و تقویت زمینه های تصمیم سازی

منبع: محاسبات حاصل از مطالعات میدانی و اسنادی نگارنده گان، ۱۳۹۳

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای اندازه گیری میزان تاثیرگذاری عوامل شناسایی شده درونی و بیرونی موثر در توسعه اجتماع محور حوزه اسلامشهر - رباط کریم از طیف لیکرت گرایش های به دست آمده مورد سنجش و امتیازدهی و در یک سطح ترتیبی بررسی می شوند.

خیلی زیاد = 5

زیاد = 4

متوسط = 3

کم = 2

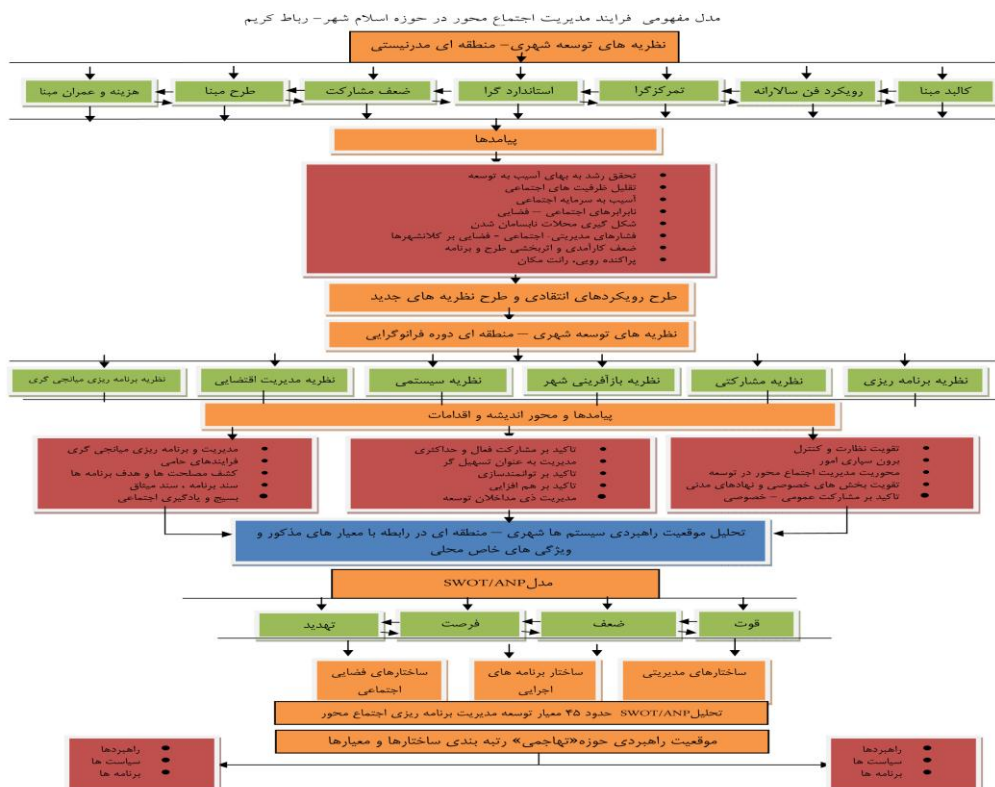
خیلی کم = 1

سپس در سطح تحلیل، جهت دستیابی به ارزیابی یافته‌ها با استفاده از طیف لیکرت گرایش‌های به دست آمده مورد سنجش قرار گرفته و امتیازدهی شده و داده‌ها به صورت کمی مورد بررسی قرار می‌گیرند.

برای دستیابی بدین منظور ۵ عدد بدین شرح لحاظ می‌گردد بسیار زیاد = ۵، زیاد = ۴، متوسط = ۳، کم = ۲ و بسیار کم = ۱. همچنین، یافته‌های حاصل از سطح شناخت بر پایه تکنیک سوات در خصوص عوامل مؤثر بر شکل‌دهی توسعه اجتماع محور در مناطق کلانشهری تهران (حوزه اسلامشهر - رباط کریم)، فرصت‌ها/ تهدیدات بیرونی

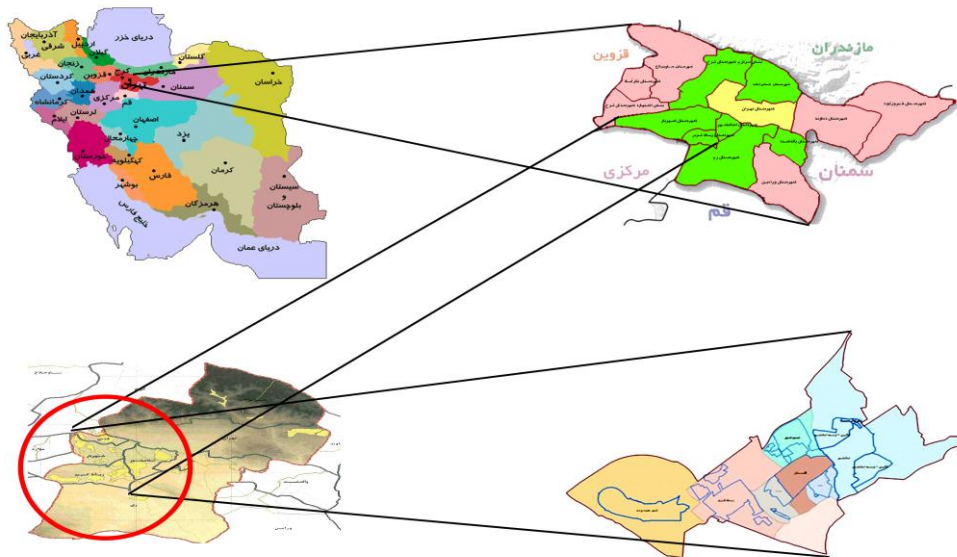
(فضاهای فراگیر و بلافصل)، نقاط ضعف/ قوت درونی نمونه‌ها مورد ارزیابی قرار گرفت. تکنیک سوات، ابزاری برای شناخت تهدیدها (Threats) و فرصت‌های (Opportunities) موجود در محیط خارجی و بازشناسی ضعف‌ها (Weaknesses) و قوت‌های داخلی (Strength) آن به منظور سنجش وضعیت و تدوین راهبردها برای مدیریت کنترل آن سیستم است. از طریق این مدل، یک استراتژی مناسب، قوت‌ها و فرصت‌ها را به حداکثر و ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل ممکن می‌رساند. همچنین جهت استفاده از تکنیک فرایند تحلیل شبکه (ANP) و در نتیجه اولویت‌بندی معیارهای اثرگذار در پیاده‌سازی الگوی توسعه اجتماع محور از پرسشنامه مقایسات زوجی استفاده شد. در این مطالعه از نرم افزار Super Decision و اکسل و نیز MATLAB استفاده شده است. مدل فرایند تحلیل شبکه‌ای (ANP) یکی از مدل‌های تصمیم‌گیری می‌باشد. همه این مدل‌ها با این هدف طراحی می‌شوند که بتوانند با بررسی معیارها و شاخصهای مختلف، ضمن امتیازدهی به گزینه‌ها، بهترین گزینه را از بین گزینه‌های مختلف پیش رو امتیازدهی و انتخاب نمایند. مراحل که در مدل تحلیل شبکه انجام می‌شود که خود شامل چهار مرحله اصلی می‌باشد:

- تعیین معیارها و شاخص‌های استاندارد برای موضوع مورد مطالعه و دسته‌بندی به عنوان عناصر و خوشه‌ها یا گزینه‌ها (نقاط ضعف، قوت، فرصت‌ها و تهدیدها) - تعیین روابط و ارتباطات بین عناصر و خوشه‌ها و گزینه‌ها از طریق روش‌های تعیین ارتباط از جمله دیماتل و نظر کارشناسان - مقایسات زوجی بین عناصر و خوشه‌ها برای تعیین ضریب اولیه عناصر و گزینه‌ها از طریق پرسشنامه از کارشناسان و محاسبه نتایج هر ماتریس از طریق مدل‌هایی مانند کاپلند انجام می‌شود. - تشکیل ابرماتریس و تعیین ضریب نهایی عناصر و گزینه‌ها و اولویت‌بندی راهبردها

شکل شماره ۱: مدل مفهومی فرایند مدیریت اجتماع محور در حوزه اسلام شهر - رباط کریم

در مطالعات منطقه شهری تهران، محدوده سراسری استان تهران به ۹ حوزه تقسیم شده است. حوزه مهمی چون محور جاده ساوه (اسلامشهر و رباط کریم) در واقع یکی از حوزه نفوذ سیاسی - اجتماعی و شهرنشینی، محور یاد شده است. که بعنوان یکی از نقاط جذب خیل مهاجران در حاشیه جنوبی کلان شهر تهران می باشد. براساس تقسیمات اداری - سیاسی و شهری منطقه شهری کلان شهر تهران به زیرمجموعه‌هایی تحت عنوان حوزه شهری تقسیم می گردد. حوزه شهری اسلامشهر- رباط کریم در جنوب غربی کلان شهر تهران و در امتداد و حاشیه محور جاده ساوه شکل دهنده اصلی این حوزه شهری است. در حوزه شهری اسلام شهر - رباط کریم شهر های مهمی چون اسلام شهر، رباط کریم، نسیم شهر، گلستان و روستاهای زیادی وجود دارد. حوزه شهری اسلامشهر- رباط کریم بعد از حوزه شهری کرج - شهریار بزرگترین حوزه شهری مجموعه شهری بشمار می آید. این رتبه هم از نظر میزان جمعیت و هم به لحاظ وسعت می باشد. (شکل شماره ۱)

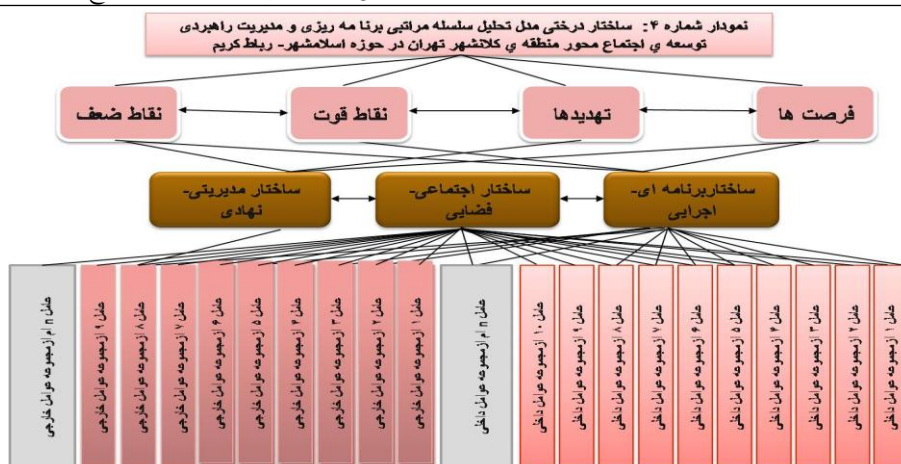

شکل شماره ۲: موقعیت حوزه اسلام شهر - رباط کریم در منطقه کلانشهری تهران (ترسیم: نگارندگان)

یافته‌های تحقیق

ارزیابی محیط بیرونی و عوامل برونزا

ارزیابی محیط بیرونی و درونی باعث می شوند که مدیران، تصمیم گیران و برنامه ریزان در همان مراحل قضاوت، عوامل چهارگانه (نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدید) را در فرایند تدوین اهداف و راهبردها به کار گیرند. در فرآیند مدل سوات و طیف لیکرت امتیاز دهی به عوامل، برای تعیین دقیق تر وزن به عوامل داخلی و بیرونی در امر توسعه اجتماع محور حوزه اسلام شهر- رباط کریم منطقه کلان شهر تهران، اقدام به تشکیل ساختار درختی مدل تحلیل سلسله مراتبی تحقیق، مقایسات زوجی و ارتباط شبکه‌ای و محاسبات اهمیت هر عامل را بر اساس مدل ANP و از طریق نرم افزار سوپردسیشن و محیط برنامه نویسی متلب (MATLAB) گردید. تا تاثیر گذاری و تاثیرپذیری هریک از عوامل را با توجه به هدف نهایی پژوهش تعیین کند. (شکل شماره ۳)

شکل شماره ۳: ساختار درختی مدل تحلیل سلسله مراتبی برنامه ریزی و مدیریت توسعه اجتماع محور منطقهی کلانشهری کلان شهر تهران در حوزه اسلامشهر - رباط کریم

عوامل بیرونی و برونزای تاثیرگذار بر ارزیابی، برنامه ریزی و مدیریت راهبردی توسعهی اجتماع محور منطقه کلانشهر تهران در حوزه اسلامشهر- رباط کریم با رویکرد سیستمی، طی پنج گام با استفاده از ماتریس ارزیابی محیط بیرونی مورد ارزیابی قرار می گیرد.

۱- گام اول) تعیین عوامل بیرونی (انتخاب ۳۰ عوامل فرصت ساز برای توسعه اجتماع محور و عوامل تهدید کننده توسعه اجتماع محور) منطقهی کلانشهر تهران در حوزه اسلامشهر- رباط کریم

۲- گام دو) تعیین میزان اهمیت عوامل درونزا و برونزا (در این گام عوامل فهرست شده در ماتریس عوامل بیرونی سوات و بر مبنای اهمیت نسبی - که مبتنی بر مدل SWOT- ANP است - هر یک عوامل شناسایی شده و بر اساس طیف لیکرت وزن دهی - ضریب - داده می شود. و سپس، مقایسات زوجی و تحلیل شبکه‌ای هر یک عوامل با ساختارهای ۳ گانه محاسبه و وارد ماتریس عوامل خارجی می شود.

به منظور تعیین اوزان عوامل مربوط به ساختار اجتماعی- فضایی نیز پس از طی مراحل مربوط به تعیین عوامل درونزا و برونزای موثر بر توسعه ساختار اجتماعی- فضایی و ساختار اجتماعی- فضایی و ساختار مدیریتی - نهادی براساس ساختار شبکه‌ای، تعیین وجود روابط بین خوشه‌ها، عناصر و گزینه‌ها از طریق روش دیماتل و همچنین مقایسه زوجی بین عناصر و خوشه‌ها و گزینه‌ها از طریق پرسشنامه از کارشناسان و محاسبه نتایج هر ماتریس از طریق مدل‌هایی مانند کاپلند، خروجی مدل تحلیل شبکه‌ای از طریق محاسبه ابر ماتریس حدی مربوط به عوامل ساختارهای سه گانه در محیط سوپر دسیشن را می توان در جداول شماره‌های ۶، ۷ و ۸ مشاهده نمود.

جدول شماره ۶: محاسبه امتیاز نهایی عوامل مربوط به عوامل درون زا و برون زای ساختار برنامه‌ای- اجرایی

عوامل	ANP(امتیاز)	رتبه	عوامل	ANP(امتیاز)	رتبه
S1	۰,۱۵۳۶	۲	O1	۰,۱۲۹	۶
S2	۰,۰۷۵۱	۱۵	O2	۰,۰۶۹	۱۶
S3	۰,۱۰۲۴	۹	O3	۰,۰۶۹	۱۷
S4	۰,۰۲۰۵	۲۰	O4	۰,۰۹۴	۱۰
S5	۰,۱۳۶۵	۵	O5	۰,۰۸۶	۱۲
W1	۰,۱۵۳۶	۳	T1	۰,۱۴۲	۴
W2	۰,۰۸۱۹	۱۳	T2	۰,۰۷۷	۱۴
W3	۰,۰۹۲۳	۱۱	T3	۰,۱۲۰	۷
W4	۰,۱۱۹۵	۸	T4	۰,۰۶۰	۱۹
W5	۰,۰۶۴۸	۱۸	T5	۰,۱۵۵	۱

منبع: محاسبات نگارنده گان، ۱۳۹۳

جدول شماره ۷: محاسبه امتیاز نهایی عوامل مربوط به عوامل درون زا و برونزای ساختار اجتماعی - فضایی

رتبه	ANP(امتیاز)	عوامل	رتبه	ANP(امتیاز)	عوامل
۱۱	۰,۰۹۷۷	O1	۱۲	۰,۰۸۱۱	S1
۵	۰,۱۳۷۹	O2	۱۸	۰,۰۴۷۳	S2
۱۵	۰,۰۶۹۰	O3	۲۰	۰,۰۳۳۸	S3
۱۷	۰,۰۵۱۷	O4	۱۶	۰,۰۶۷۶	S4
۱۹	۰,۰۳۴۵	O5	۱۰	۰,۱۰۱۴	S5
۴	۰,۱۴۳۷	T1	۶	۰,۱۳۵۱	W1
۲	۰,۱۷۲۴	T2	۱۴	۰,۰۷۴۳	W2
۷	۰,۱۰۹۲	T3	۱	۰,۱۸۹۲	W3
۹	۰,۱۰۳۴	T4	۸	۰,۱۰۸۱	W4
۱۳	۰,۰۸۰۵	T5	۳	۰,۱۶۲۲	W5

منبع: محاسبات نگارندهگان، ۱۳۹۳

جدول شماره ۸: محاسبه امتیاز نهایی عوامل مربوط به عوامل درون زا و برونزای ساختار مدیریتی - نهادی

رتبه	ANP(امتیاز)	عوامل	رتبه	ANP(امتیاز)	عوامل
۱۹	۰,۰۳۰۳	O1	۱۲	۰,۰۹۲۱	S1
۲۰	۰,۰۲۵۳	O2	۱۴	۰,۰۸۳۷	S2
۱۷	۰,۰۶۵۷	O3	۱۸	۰,۰۵۸۶	S3
۱۵	۰,۰۷۵۸	O4	۹	۰,۱۰۸۸	S4
۱۰	۰,۱۰۶۱	O5	۱۳	۰,۰۹۲۱	S5
۱	۰,۱۶۱۶	T1	۴	۰,۱۳۳۹	W1
۵	۰,۱۲۶۳	T2	۷	۰,۱۱۷۲	W2
۲	۰,۱۵۶۶	T3	۱۶	۰,۰۷۵۳	W3
۱۱	۰,۰۹۶۰	T4	۶	۰,۱۲۵۵	W4
۳	۰,۱۵۶۶	T5	۸	۰,۱۱۳۰	W5

منبع: محاسبات نگارنده گان، ۱۳۹۳

۳- گام سوم) تعیین رتبه عوامل بیرونی

۴- گام چهارم) تعیین نمره نهایی

۵- گام پنجم) ارزیابی عوامل بیرونی (بر اساس محاسبات انجام شده و خروجی منتج شده از مطالعات میدانی و اسنادی، مجموع نمره های نهایی عوامل بیرونی برای برنامه ریزی و مدیریت راهبردی توسعهی اجتماع محور منطقه کلانشهر تهران درحوزه اسلامشهر- رباط کریم محاسبه گردید.. نمره بالاتر از ۵/۲ یک واکنش عالی برای استفاده از فرصت ها و کاهش تهدیدات است. و نمره پایین تر از ۵/۲ یعنی نتوانسته است از فرصت ها بهره برداری و یا از تهدیدها دور شوند (جداول شماره ۹، ۱۰ و ۱۱).

جدول شماره ۹: ماتریس ارزیابی عوامل بیرونی حاکم بر مدیریت راهبردی توسعهی اجتماع محور منطقه کلانشهر تهران درحوزه

اسلامشهر- رباط کریم؛ ساختار برنامه‌ای-۱ اجرایی

عوامل	رتبه	عامل	امتیاز وزنی	رتبه	امتیاز
فرصت	۱	طرح پارادایم‌های جدید در بازار اندیشی درمیانی نظری-محتوایی طرح‌های توسعه شهری	۰,۱۲۹	۳,۹۸	۰,۵۱۳
	۲	شکل گیری نهادها و ذی مدخلان متعدد و واقف شدن نهادهای فرادستی بر ضرورت استفاده از آنها	۰,۰۶۹	۳,۹۵	۰,۲۷۳
	۳	درک متقابل از ارتباط میزان موفقیت برنامه‌های حوزه در تحقق پذیری برنامه‌های سطح منطقه کلان شهری	۰,۰۶۹	۳,۹۵	۰,۲۷۳
	۴	تسری تدریجی رویه‌های جدید برنامه اجرایی از سطح منطقه کلان شهری به سطح حوزه	۰,۰۹۴	۳,۸۵	۰,۳۶۲
	۵	وجود ارتباطات مناسب حوزه‌ای - منطقه‌ای با سطح ملی در جهت هم افزایی ظرفیت های سه سطح مذکور	۰,۰۸۶	۳,۹	۰,۳۳۵
تهدید	۶	رویکرد برنامه‌ها تمرکز گراست	۰,۱۴۲	۳,۸	۰,۵۴۰
	۷	تاکید بروندهای سلب در طرح های توسعه شهری	۰,۰۷۷	۳,۸	۰,۲۹۳
	۸	حرکت بطنی در اصلاح روند اجرا و محتوایی و اندیشه ای طرح های توسعه شهری منطقه‌ای	۰,۱۲۰	۳,۶	۰,۴۳۲
	۹	الزام طرح های توسعه‌ای بالا دست به هم راستایی با طرح های سلسله مراتبی سطوح پایین	۰,۰۶۰	۳,۸	۰,۲۲۸
	۱۰	تاکید بر اجرا بانگاه فن سالاری به جای بسیج اجتماعات محلی	۰,۱۵۵	۴	۰,۶۲۰
			۱	-	۳,۸۶۸

منبع: محاسبات حاصل از مطالعات میدانی و اسنادی نگارنده، ۱۳۹۳

جدول شماره ۱۰: ماتریس ارزیابی عوامل بیرونی حاکم بر مدیریت راهبردی توسعهی اجتماع محور منطقه‌ی کلانشهر تهران

در حوزه اسلامشهر - رباط کریم؛ ساختاراجتماعی - فضایی

ردیف	رتبه	عامل	امتیاز وزنی	رتبه	امتیاز نهایی
زیاد	۱	وجود فضاهای با پتانسیل بالا جهت تحرک بخشی به فضاهای رشد و توسعه هماهنگ	۰.۰۹۷۷	۴	۰.۳۹۱
	۲	تلاش پارادایم‌های جدید مدیریت فضا و اجتماع بر درک ارتباط متقابل این دو	۰.۱۳۷۹	۳.۹۵	۰.۵۴۵
	۳	حضور نسبتاً پر رنگ مطالبات اجتماعی در هدایت تصمیمات نهادی و نحوه اولویت بندی فضاها جهت تخصیص منابع	۰.۰۶۹	۳.۹۵	۰.۲۷۳
	۴	قرارگیری این حوزه در پهنه حریم پایتخت و برخورداری از طرح راهبردی ساختاری که تأکید بر بکارگیری مشارکت عمومی خصوصی در توسعه ساختارهای فضایی و اجتماعی می باشد.	۰.۰۵۱۷	۴	۰.۲۰۷
	۵	حرکت ملموس در فرایندهای توساری فضا و ساختار اجتماعی - فرهنگی حوزه	۰.۰۳۴۵	۳.۹	۰.۱۳۵
کم	۶	اولویت فضاهای برتر و فرادست نسبت به فضاهای حاشیه‌ای در سطح منطقه شهری	۰.۱۴۳۷	۴	۰.۵۷۵
	۷	نفوذ حوزه‌های قدرت در نظام تخصیص به نفع سلسه مراتب بالای فضا و اجتماع	۰.۱۷۲۴	۴	۰.۶۹۰
	۸	وجود رابطه یک طرفه در ساختارهای اجتماعی (الگوگیری و متابعت از تهران)	۰.۱۰۹۲	۳.۹	۰.۴۲۶
	۹	فعال بودن ساختارهای جداگرنی فضایی - اجتماعی	۰.۱۰۳۴	۳.۸	۰.۳۹۳
	۱۰	عدم هماهنگی کامل بین برنامه‌های با ماهیت فضایی - اجتماعی با یکدیگر	۰.۰۸۰۵	۴	۰.۳۲۲
		مجموع	۱	-	۳.۹۵۵

منبع: محاسبات حاصل از مطالعات میدانی و اسنادی نگارنده، ۱۳۹۳

جدول شماره ۱۱: ماتریس ارزیابی عوامل بیرونی حاکم بر مدیریت راهبردی توسعهی اجتماع محور منطقه‌ی کلانشهر تهران

در حوزه اسلامشهر - رباط کریم؛ ساختار مدیریتی - نهادی

ردیف	رتبه	عامل	امتیاز وزنی	رتبه	امتیاز نهایی
زیاد	۱	وجود منشورهای قانونی مشارکت و نهادسازی در عرصه‌های مختلف	۰.۰۳۰۳	۴	۰.۱۲۱
	۲	وجود نهادهای مدنی فعال در سطح منطقه	۰.۰۲۵۳	۴	۰.۱۰۱
	۳	شکل‌گیری گفتمان توسعه اجتماع محور در سطوح مختلف مدیریت جهت رسیدن به چکالی لازم برای اثر بخشی	۰.۰۶۵۷	۳.۹۵	۰.۲۶۰
	۴	بسترهای مناسب در شاخص‌های منطقه - شهری برای تحرک بخشی به توسعه اجتماع محور	۰.۰۷۵۸	۴	۰.۳۰۳
	۵	تاکید نهادها و سازمانهای فرادست جهت توانمندسازی و تسهیل‌گری در امور نهادها و اجتماعات مدنی	۰.۱۰۶۱	۳.۹۵	۰.۴۱۹
کم	۶	ساختارهای تمرکزگرا در نظام مدیریت فضا	۰.۱۶۱۶	۴	۰.۶۴۶
	۷	گرایش به تصمیم‌گیری صرف بدون بسترسازی و فعالسازی زمینه‌های تقویت تصمیم‌سازی	۰.۱۲۳۳	۴	۰.۵۰۵
	۸	بسترهای نه چندان کارآمد برای نهادسازی	۰.۱۵۶۶	۳.۹	۰.۶۱۱
	۹	عدم یکپارچگی و پیوستگی بین ساختارهای سلسله‌مراتبی سطح بالا تا محلی مدیریت	۰.۰۹۶	۳.۹	۰.۳۷۴
	۱۰	تعدد و تکرر و بعضاً واگرایی بین ذی‌مدخلان حوزه‌های اجتماعی اثرگذار در توسعه	۰.۱۵۶۶	۴	۰.۶۲۶
		مجموع	۱	-	۳.۹۶۷

منبع: محاسبات حاصل از مطالعات میدانی و اسنادی نگارنده، ۱۳۹۳

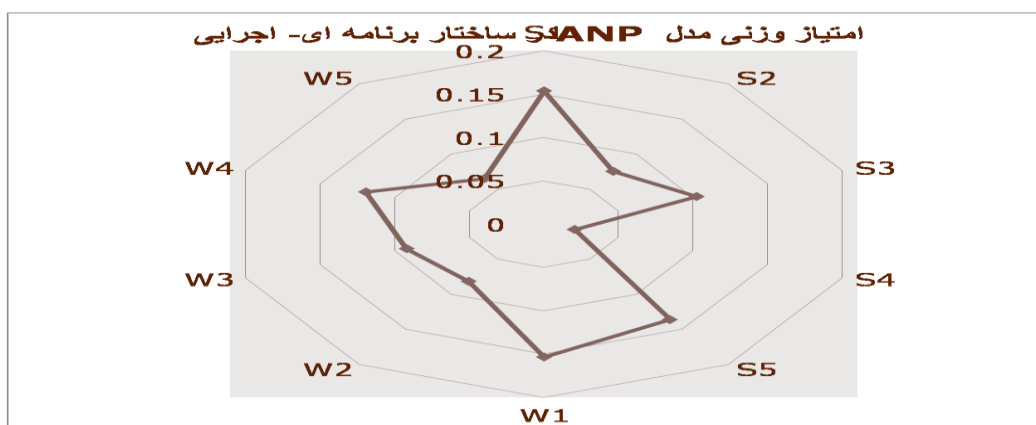
با توجه به نمره نمایی محاسبه شده (مجموع نمره نهایی ۳,۸۶۸ در ساختار برنامه‌ای - اجرایی، مجموع نمره نهایی ۳,۹۵۵ در ساختار اجتماعی - فضایی، مجموع نمره نهایی ۳,۹۶۷ در ساختار مدیریتی - نهادی) فرصت‌های فرا روی مدیریت مطلوب و توسعه اجتماع محور منطقه‌ی کلانشهر تهران در حوزه اسلامشهر - رباط کریم به منظور حصول به پایداری در سه ساختار مذکور بیشتر از تهدیدات پیرامون آن بوده و در نتیجه راهبردهای برنامه ریزی و مدیریت راهبردی توسعهی اجتماع محور منطقه‌ی کلانشهر تهران در حوزه اسلامشهر - رباط کریم آن باید به گونه‌ای تدوین شود که بتوان از انواع فرصت‌ها، قابلیت‌ها و پتانسیل‌ها در زمینه‌های مختلف به نحو احسن استفاده نمود.

ارزیابی محیط درونی (عوامل درونزا)

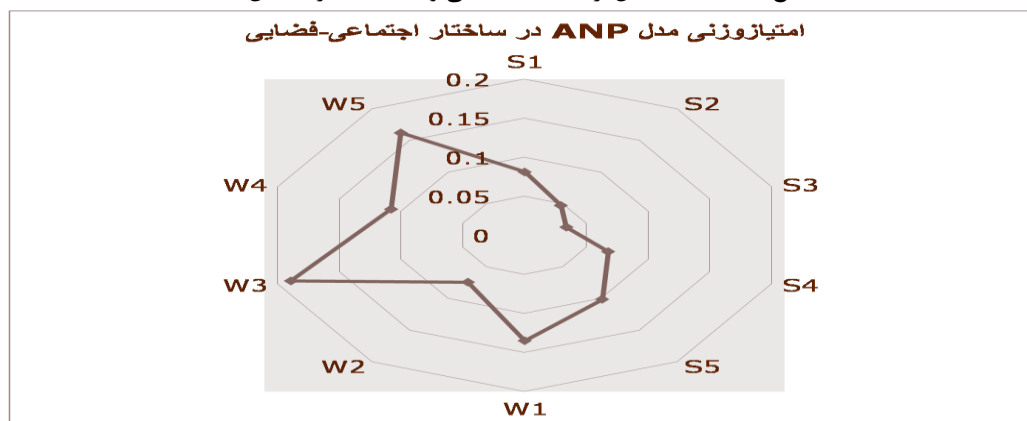
عوامل درونی تاثیرگذار بر ارزیابی، برنامه ریزی و مدیریت راهبردی توسعهی اجتماع محور منطقه‌ی کلانشهر تهران در حوزه اسلامشهر - رباط کریم با توجه به شرایط و ساختارهای مختلف، طی پنج گام با استفاده از ماتریس ارزیابی محیط درونی مورد ارزیابی قرار گرفت.

۱- گام اول) تعیین عوامل درونی تاثیر گذار (انتخاب ۳۰ عوامل نقاط قوت برای توسعه اجتماع محور و عوامل نقاط ضعف توسعه اجتماع محور) منطقه‌ی کلانشهر تهران در حوزه اسلامشهر - رباط کریم

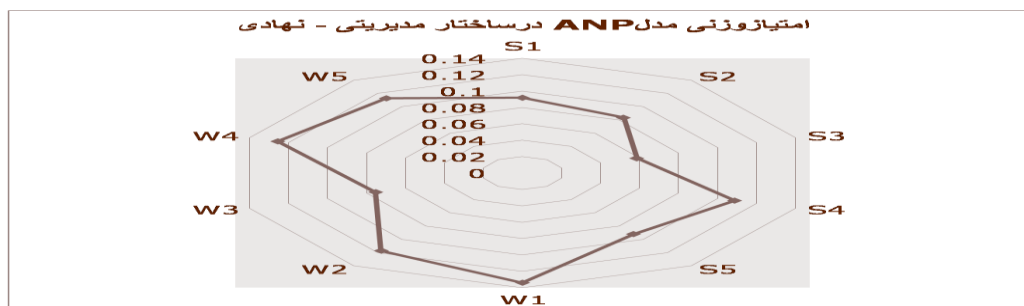
۲- گام دو) تعیین میزان اهمیت عوامل درونی (در این گام عوامل فهرست شده در ماتریس عوامل درونی سوات و بر مبنای اهمیت نسبی - که مبتنی بر مدل SWOT- ANP است - هر یک عوامل شناسایی شده و بر اساس طیف لیکرت وزن دهی - ضریب - داده می شود. و سپس محاسبه ابر ماتریس های غیر وزنی، وزنی و حدی، مقایسات زوجی و تحلیل شبکه ای هر یک عوامل با ساختار های ۳ گانه محاسبه و وارد ماتریس عوامل درونی می کنیم). اوزان محاسبه شده در نرم افزار سوپردسیشن را برای کلیه نقاط قوت و ضعف موثر در مدیریت راهبردی توسعه اجتماعی محور منطقه کلانشهر تهران در حوزه اسلامشهر- رباط کریم (مربوط به سه ساختار کلی پژوهش) را در شکل های شماره ۴ و ۵ و ۶ مشاهده نمود.

شکل شماره ۴: محاسبه امتیاز نهایی عوامل مربوط به عوامل درون زا و برونزای ساختار برنامه ای- اجرایی
منبع: محاسبات حاصل از مطالعات میدانی و اسنادی نگارنده گان، ۱۳۹۳

شکل شماره ۵: محاسبه امتیاز نهایی عوامل مربوط به عوامل درون زا و برونزای ساختار اجتماعی- فضایی

شکل شماره ۶: محاسبه امتیاز نهایی عوامل مربوط به عوامل درون زا و برونزای ساختار مدیریتی - نهادی

جدول شماره ۱۲: محاسبه اوزان عوامل درونزا در ساختارهای سه گانه بوسیله مدل تحلیل شبکه‌ای

عوامل	امتیاز محاسبه شده برای در ساختار برنامه‌ای - اجرائی	امتیاز محاسبه شده برای در ساختار اجتماعی - فضایی	امتیاز محاسبه شده برای در ساختار مدیریتی - نهادی
S1	۰,۱۵۳۶	۰,۰۸۱۱	۰,۰۹۲۱
S2	۰,۰۷۵۱	۰,۰۴۷۳	۰,۰۸۳۷
S3	۰,۱۰۲۴	۰,۰۳۳۸	۰,۰۵۸۶
S4	۰,۰۲۰۵	۰,۰۶۷۶	۰,۱۰۸۸
S5	۰,۱۳۶۵	۰,۰۱۰۴	۰,۰۹۲۱
W1	۰,۱۵۳۶	۰,۱۳۵۱	۰,۱۳۳۹
W2	۰,۰۸۱۹	۰,۰۷۴۳	۰,۱۱۷۲
W3	۰,۰۹۲۲	۰,۱۸۹۲	۰,۰۷۵۳
W4	۰,۱۱۹۵	۰,۱۰۸۱	۰,۱۲۵۵
W5	۰,۰۶۴۸	۰,۱۶۲۲	۰,۱۱۳

منبع: محاسبات حاصل از مطالعات میدانی و اسنادی نگارنده گان، ۱۳۹۳

۳- گام سوم) تعیین رتبه عوامل درونی

۴- گام چهارم) تعیین نمره نهایی

۵- گام پنجم) ارزیابی عوامل درونی (بر اساس محاسبات انجام شده و خروجی منتج شده از مطالعات میدانی و اسنادی، مجموع نمره های نهایی عوامل درونی برای برنامه ریزی و مدیریت راهبردی توسعهی اجتماع محور منطقهی کلانشهر تهران درحوزه اسلامشهر- رباط کریم محاسبه گردید. این نمره به این معنی است که ساختارهای برنامه‌ای- اجرایی، اجتماعی- فضایی، مدیریتی- نهادی نقش فعالی را ایفا نموده و از عوامل قوت، بهره برداری نماید و یا عوامل ضعف کاهش دهد. نمره بالاتر از ۵/۲ یک واکنش عالی برای استفاده از نقاط قوت است. و نمره پایین تر از ۵/۲ یعنی ساختار درونی خود به منظر توسعهی اجتماع محور دچار ضعف است. (جدول شماره ۱۴، ۱۳، ۱۵ و

جدول شماره ۱۳: ماتریس ارزیابی عوامل درونی حاکم بر مدیریت راهبردی توسعهی اجتماع محور منطقهی کلانشهر تهران درحوزه

اسلامشهر- رباط کریم؛ ساختار برنامه‌ای- اجرایی

رتبه	رتبه	امتیاز وزنی	عامل	رتبه	امتیاز نهایی
۱	۴	۰,۱۵۳۶	وجود انواع برنامه‌های راهبردی و توسعه‌ای با محوریت تحرک بخشی به اجتماعات	۱	۰,۶۱۴۴
۲	۴	۰,۰۷۵۱	وجود برنامه‌های مصوب برای توسعه اجتماع محلی با رویکرد فقرزدایی	۲	۰,۳۰۰۴
۳	۳,۹۵	۰,۱۰۲۴	وجود نهادهای مدنی و مذهبی با ظرفیت بالای تصمیم سازی و برنامه سازی	۳	۰,۴۰۴۵
۴	۳,۹۵	۰,۰۲۰۵	وجود شوراهای در سطوح مختلف با نقش هدایت تصمیمات و رواج نظام پایین به بالا	۴	۰,۰۸۱۰
۵	۳,۹۵	۰,۱۳۶۵	مصوبات صریح برنامه‌های راهبردی - اجرایی تهیه شده برای منطقه با تاکید بر تقویت نگاه اجتماع محور و محله ای (وقوف برنامه به ابعاد و انواع مطالبات جامعه)	۵	۰,۵۳۹۲
۶	۴	۰,۱۵۳۶	گسیختگی در فرایند راهبردنویسی تا اجرا در برنامه‌های توسعه شهری و منطقه‌ای	۶	۰,۶۱۴۴
۷	۴	۰,۰۸۱۹	ارتباط ضعیف بین فرایندهای ناظر بر نظارت برنامه‌ها با درونداد و برونداد حوزه اجرا و سیاست گذاری	۷	۰,۳۲۷۶
۸	۳,۹۰	۰,۰۹۲۲	عدم هم پیوندی قوی بین چشم انداز، مأموریت، هدف ها، راهبردها، سیاست ها، برنامه‌ها، طرح ها و پروژه ها با یکدیگر	۸	۰,۳۵۹۶
۹	۳,۸۵	۰,۱۱۹۴	حضور کم رنگ نهادهای مبتنی بر نیازها و خواسته‌ها و مطالبات در پیگیری و پیاده سازی شاخص های تحقق بخش توسعه محلی	۹	۰,۴۵۹۷
۱۰	۴	۰,۰۶۴۸	روتین و روزمره شدن حوزه‌های اجراءکنار تغییر مرتب برنامه‌ها و اولویتها	۱۰	۰,۲۵۹۲
	-	۱	مجموع		۳,۹۵۹۹

منبع: محاسبات حاصل از مطالعات میدانی و اسنادی نگارنده گان، ۱۳۹۳

جدول شماره ۱۴: ماتریس ارزیابی عوامل درونی حاکم بر مدیریت راهبردی توسعه‌ی اجتماع محور منطقه‌ی کلانشهر تهران درحوزه

اسلامشهر- رباط کریم؛ ساختار اجتماعی- فضایی

رتبه	رتبه	امتیاز درونی	عامل	امتیاز نهایی
قوت	۱	۰,۰۸۱۱	۳,۹۵	۰,۳۲۰
	۲	۰,۰۴۷۳	۳,۹۵	۰,۱۸۷
	۳	۰,۰۳۳۸	۴	۰,۱۳۵
	۴	۰,۰۲۷۶	۳,۹۵	۰,۲۶۷
ضعف	۵	۰,۱۰۱۴	۴	۰,۴۰۶
	۶	۰,۱۳۵۱	۲	۰,۲۷۰
	۷	۰,۰۷۴۳	۱,۹	۰,۱۴۱
	۸	۰,۱۸۹۲	۲	۰,۳۷۸
	۹	۰,۱۰۸۱	۲	۰,۲۱۶
	۱۰	۰,۱۶۲۲	۲	۰,۳۲۴
		۱	-	۲,۶۴۵

منبع: محاسبات حاصل از مطالعات میدانی و اسنادی نگارنده گان، ۱۳۹۳

جدول شماره ۱۵: ماتریس ارزیابی عوامل درونی حاکم بر مدیریت راهبردی توسعه‌ی اجتماع محور منطقه‌ی کلانشهر تهران درحوزه

اسلامشهر- رباط کریم؛ ساختار مدیریتی- نهادی

رتبه	رتبه	امتیاز درونی	عامل	امتیاز نهایی
قوت	۱	۰,۰۹۲۱	۴	۰,۳۶۸
	۲	۰,۰۸۳۷	۴	۰,۳۳۵
	۳	۰,۰۵۸۶	۳,۹۵	۰,۲۳۱
	۴	۰,۱۰۸۸	۳,۹۵	۰,۴۳۰
ضعف	۵	۰,۰۹۲۱	۴	۰,۳۶۸
	۶	۰,۱۳۳۹	۲	۰,۲۶۸
	۷	۰,۱۱۷۲	۲	۰,۲۳۴
	۸	۰,۰۷۵۳	۱,۹۵	۰,۱۴۷
	۹	۰,۱۲۵۵	۱,۹	۰,۲۳۸
	۱۰	۰,۱۱۳۰	۲	۰,۲۲۶
		۱	-	۲,۸۴۶

منبع: محاسبات حاصل از مطالعات میدانی و اسنادی نگارنده گان، ۱۳۹۳

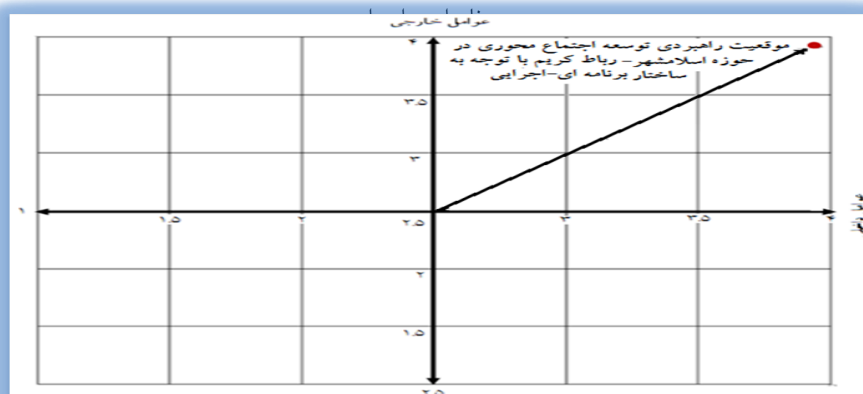
استنتاج نهایی از ماتریس ارزیابی عوامل درونزای مربوط به برنامه ریزی و مدیریت راهبردی توسعه اجتماع محور منطقه‌ی کلانشهر تهران درحوزه اسلامشهر- رباط کریم در ساختارهای برنامه‌ای- اجرایی، اجتماعی- فضایی و مدیریتی- نهادی آن است که باتوجه به نمره نمایی محاسبه شده (مجموع نمره نهایی ۳,۹۵۹۹ در ساختار برنامه‌ای- اجرایی، مجموع نمره نهایی ۲,۶۴۵ در ساختار اجتماعی- فضایی، مجموع نمره نهایی ۲,۸۴۶ در ساختار مدیریتی- نهادی) نقاط قوت درونی در توسعه اجتماع محور منطقه‌ی کلانشهر تهران درحوزه اسلامشهر- رباط کریم به منظور حصول به پایداری در سه ساختار مذکور بیشتر از نقاط ضعف درونی بوده و در نتیجه راهبردهای برنامه ریزی و

مدیریت راهبردی توسعه‌ی اجتماع محور منطقه‌ی کلانشهر تهران درحوزه اسلامشهر- رباط کریم باید به گونه‌ای تدوین شود که بتوان از انواع عوامل درونزا در ساختارهای سه گانه برنامه‌ای- اجرایی، اجتماعی- فضایی و مدیریتی- نهادی به نحو احسن استفاده نمود.

تعیین موقعیت راهبردی برنامه ریزی و مدیریت راهبردی توسعه اجتماع محور درحوزه اسلامشهر- رباط کریم پس از محاسبه امتیاز نهایی مربوط به ارزیابی عوامل درونی و بیرونی، موقعیت استراتژیک مربوط به توسعه اجتماع محور منطقه‌ی کلانشهر تهران درحوزه اسلامشهر- رباط کریم با توجه به ساختارهای برنامه‌ای- اجرایی، اجتماعی- فضایی و مدیریتی- نهادی تعیین می گردد. بدین ترتیب راهبردهای قابل قبول از میان این راهبردهای چهارگانه انتخاب می گردد. فرآیند انتخاب راهبردهای قابل قبول صورت می پذیرد. موقعیت توسعه اجتماع محور منطقه‌ی کلانشهر تهران درحوزه اسلامشهر- رباط کریم در ماتریس درونی و بیرونی تعیین کننده راهبردها قابل قبول برای توسعه و مدیریت مطلوب آن است. در صورت قرارگیری در ربع اول در این ماتریس از راهبردهای رقابتی- تهاجمی (SO) استفاده می شود، در صورت قرارگیری در ربع دوم از راهبردهای بازنگری (WO)، به هنگام قرارگیری در ربع سوم از راهبردهای تنوع (ST) و در صورت استقرار در خانه چهارم از راهبردهای تدافعی (WT) استفاده می شود. باتوجه به محاسبات صورت گرفته، خروجی مدل‌های کمی پژوهش بیانگر آن است که:

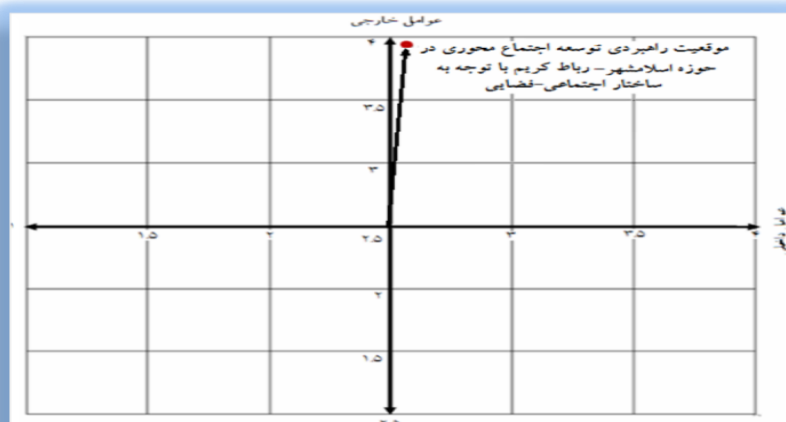
۱- در ساختار برنامه ای- اجرایی: امتیاز نهایی ارزیابی عوامل درونی برابر با (۳,۹۵۹۹) و همچنین امتیاز نهایی مربوط به ارزیابی عوامل بیرونی برابر با (۳,۸۶۸) می باشد. لذا با در نظر داشتن این خروجی ها، راهبردهای قابل قبول برای برنامه ریزی و مدیریت راهبردی توسعه اجتماع محور منطقه‌ی کلانشهر تهران درحوزه اسلامشهر- رباط کریم، در ساختار برنامه ای- اجرایی باتوجه به قرارگیری در ربع اول ماتریس درونی و بیرونی، راهبردهای تهاجمی است. (شکل شماره ۷)

شکل شماره ۷: موقعیت راهبردی برنامه ریزی و مدیریت راهبردی توسعه اجتماع محور درحوزه اسلامشهر- رباط کریم؛ ساختار

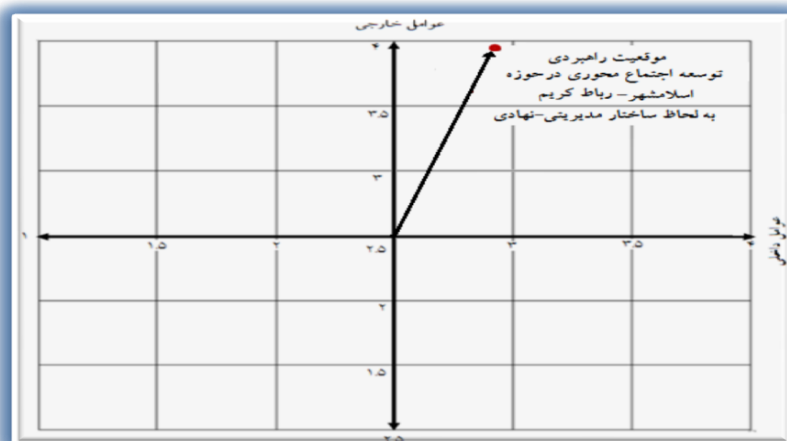
۲- در ساختار اجتماعی- فضایی: امتیاز نهایی ارزیابی عوامل درونی برابر با (۲,۶۴۵) و همچنین امتیاز نهایی مربوط به ارزیابی عوامل بیرونی برابر با (۳,۹۵۵) می باشد. لذا با در نظر داشتن این خروجی ها، راهبردهای قابل قبول برای برنامه ریزی و مدیریت راهبردی توسعه اجتماع محور منطقه‌ی کلانشهر تهران درحوزه اسلامشهر- رباط کریم در

ساختار اجتماعی- فضایی، باتوجه به قرارگیری در ربع اول ماتریس درونی و بیرونی، راهبردهای تهاجمی است. (شکل شماره ۸)

شکل شماره ۸: موقعیت راهبردی برنامه‌ریزی و مدیریت راهبردی توسعه‌ی اجتماع محور در حوزه اسلامشهر- رباط کریم؛ ساختار اجتماعی- فضایی

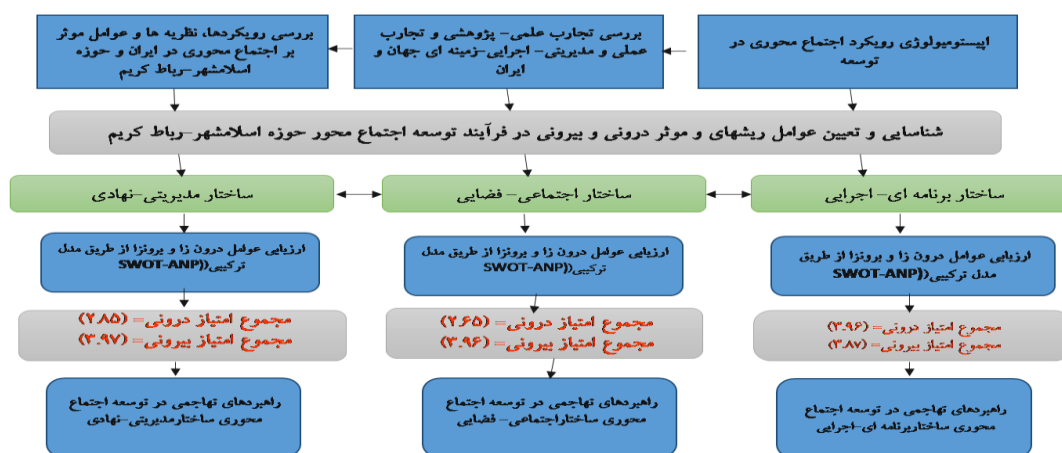
۳- در ساختار مدیریتی- نهادی: امتیاز نهایی ارزیابی عوامل درونی برابر با (۲,۸۴۶) و همچنین امتیاز نهایی مربوط به ارزیابی عوامل بیرونی برابر با (۳,۹۶۷) می باشد. لذا با در نظر داشتن این خروجی ها، راهبردهای قابل قبول برای برنامه ریزی و مدیریت راهبردی توسعه‌ی اجتماع محور منطقه‌ی کلانشهر تهران در حوزه اسلامشهر- رباط کریم در ساختار مدیریتی- نهادی، باتوجه به قرارگیری در ربع اول ماتریس درونی و بیرونی، راهبردهای تهاجمی است. (شکل شماره ۹)

شکل شماره ۹: موقعیت راهبردی برنامه‌ریزی و مدیریت راهبردی توسعه‌ی اجتماع محور در حوزه اسلامشهر- رباط کریم؛ ساختار مدیریتی- نهادی

بر این اساس، در شرایط کنونی برای توسعه‌ی اجتماع محور در حوزه اسلامشهر- رباط کریم بر راهبردهای SO تاکید میشود و راهبردها به سمتی میل میکند تا بتوان با استفاده از مزایا، پتانسیلها و فرصت هایی که از محیط بیرونی بر ساختارهای برنامه‌ای- اجرایی، اجتماعی- فضایی و مدیریتی- نهادی حوزه اسلامشهر- رباط کریم بر آن مترتب است و همچنین قوت های درونزا که در داخل این حوزه و نیز ساختارهای سه گانه یاد شده وجود دارد؛ به نحو

احسن استفاده نمود. باتکیه بر راهبردهای تهاجمی می توان رویکرد اجتماع محور را در حوزه اسلامشهر- رباط کریم توسعه داد. در یک جمع بندی از خروجی تعیین جایگاه راهبردی حوزه اسلامشهر- رباط کریم می توان شکل شماره ۱۰ ذیل را ارائه نمود:

شکل شماره ۱۰: خروجی تعیین جایگاه راهبردی حوزه اسلامشهر- رباط کریم

پیشنهادات راهبردی توسعه اجتماع محور در حوزه اسلام شهر - رباط کریم با عنایت بر مبانی نظری و تئوریک پژوهش و همچنین، با در نظر گرفتن جایگاه استراتژیک توسعه اجتماع محور حوزه اسلامشهر- رباط کریم که از نوع تهاجمی بودند با عنایت بر عوامل درونزای توسعه اجتماع محور در این حوزه (نقاط قوت درونی) و همچنین عوامل برونزای توسعه آنها (فرصت ها) و از طریق برهم نهاد این عوامل، راهبردهای قابل قبول به شرح ذیل ارائه می گردد:

- ۱- بهره گیری از اجتماعات محلی درحوزه اسلامشهر- رباط کریم به عنوان یکی از مناطق کلانشهرتهران جهت مشارکت در آگاهی، تصمیم سازی در مراحل مختلف برنامه های توسعه محله با عنایت بر وجود انواع برنامه های راهبردی و توسعه ای با محوریت تحرک بخشی به اجتماعات و شاخص های مناسب فرهنگی و اجتماعی منطقه
- ۲- زمینه سازی برای بهره مندی از امتیازات کلانشهری این حوزه و تعمیق فرهنگ شهری به همراه مشارکت افراد در تصمیم گیری ها و تقویت تشکل های خودجوش محلی به منظور ایجاد همبستگی اجتماعی و حفظ هویت محله ای درحوزه اسلامشهر- رباط کریم و تسری تدریجی رویه های جدید برنامه اجرایی در خصوص توسعه اجتماع محوری از سطح منطقه کلان شهری به سطح حوزه با توجه وجود نهادهای اجتماعی- مدنی و محله ای فعال در سطح منطقه در کنار وجود برنامه های با ماهیت تحرک بخشی به توسعه محلی و تقویت زمینه های تصمیم سازی
- ۳- بازساخت پتانسیل های توسعه اجتماع محور درمناطق کلانشهری تهران و حوزه اسلامشهر- رباط کریم، دسترسی به اطلاعات در مورد تصمیمات محلی، افزایش سطح مشارکت اجتماعی و کاهش آسیب های شهری با ظهور قشر نوگرا به واسطه رفتار هرم جمعیتی با تمایلات مناسب برای مشارکت و حضور
- ۴- برنامه ریزی برای فعالیت های علمی- پژوهشی و تحقیقات بنیادین و نظریه سازی در حوزه توسعه اجتماع محوری متناسب با شرایط بومی- محلی ایران با توجه به طرح پارادایم های جدید در بازاندیشی درمبانی نظری- محتوایی طرح های توسعه شهری و تلاش پارادایم های جدید مدیریت فضا و اجتماع بر درک ارتباط متقابل این دو از

یک سو و از سویی دیگر شکل گیری نهادها و ذی مدخلان متعدد و واقف شدن نهادهای فرادستی بر ضرورت استفاده از آنها و مصوبات صریح برنامه‌های راهبردی - اجرایی تهیه شده برای منطقه با تاکید بر تقویت نگاه اجتماع محور و محله ای (وقوف برنامه به ابعاد و انواع مطالبات جامعه)

۵- اولویت بخشی به اجرای طرحهای توانمندسازی برای کنترل و تغییر وضعیت ساکنان حوزه اسلامشهر- رباط کریم و آموزش ساکنین این حوزه و ارتقای آگاهی آنها در مورد اجرای موفق این طرحها با عنایت بر بسترهای مناسب در شاخص های منطقه شهری برای تحرک بخشی به توسعه اجتماع محور

۶- برنامه ریزی برای ایجاد زمینه های بسترسازی برای ارتقای شرایط محیطی به نحوی پایدار و فراگیر در جهت رشد سلامتی، امنیت و کرامت انسانی با توجه به وجود جریان و حرکت پیش رونده در هدایت فکری و سلیقه های فرهنگی و مطالبات اجتماعی از رهگذر زیر ساخت های ارتباطی- فضایی مبتنی بر مقتضیات عصر فرامدرنیسم

۷- برنامه ریزی و اقدامات علمی و عملی برای تقویت بنیان های اقتصادی- اجتماعی حوزه اسلامشهر- رباط کریم در بخش های مختلف به منظور دستیابی به فرصت های درآمد زا و بنگاه های اقتصادی کوچک مقیاس و زود بازده و سرمایه گذاری عمومی- خصوصی در میان فقیران شهری

۸- سازماندهی فضایی فقر و کاهش شکاف کمی و کیفی توسعه با توجه به وجود زمینه های برنامه ای- اجرایی، نهادی مدیریتی و اجتماعی- فضایی (مانند وجود برنامه های مصوب برای توسعه اجتماع محلی با رویکرد فقرزدایی، استقرار بیشترین کانون های فعالیت و جمعیت در این حوزه از منطقه کلان شهری تهران و اهمیت این حوزه در وزنه نظام تخصیص، استقرار حدود یک میلیون و چهارصد هزار در سطح حوزه با سطح مطالبات بالا جهت نقش آفرینی و خواهان توسعه و تسری تدریجی رویه های جدید برنامه اجرایی از سطح منطقه کلان شهری به سطح حوزه)

۹- ایجاد زمینه های لازم برای دستیابی به فرصت های درآمد زا در حوزه اسلامشهر- رباط کریم از طریق آموزش حرفه ای، کارآفرینی، پرداخت وام های بلندمدت و ساماندهی و ارتقای وضعیت اشتغال ساکنان از طریق استفاده از مزایای نسبی فضایی- اقتصادی و استقرار این حوزه در پهنه حریم پایتخت با توجه به وجود فضاهای با پتانسیل بالا جهت تحرک بخشی به فضاهای رشد و توسعه هماهنگ اقتصادی و برخورداری از طرح راهبردی ساختاری که تاکید بر بکارگیری مشارکت عمومی خصوصی در توسعه ساختارهای فضایی و اجتماعی میباشد.

۱۰- سازماندهی فضایی فقر و کاهش شکاف کمی و کیفی توسعه با توجه به وجود زمینه های برنامه ای- اجرایی، نهادی مدیریتی و اجتماعی- فضایی مانند وجود برنامه های مصوب برای توسعه اجتماع محلی با رویکرد فقرزدایی، استقرار بیشترین کانون های فعالیت و جمعیت در این حوزه از منطقه کلان شهری تهران و اهمیت این حوزه در وزنه نظام تخصیص، استقرار حدود یک میلیون و چهارصد هزار در سطح حوزه با سطح مطالبات بالا جهت نقش آفرینی و خواهان توسعه و تسری تدریجی رویه های جدید برنامه اجرایی از سطح منطقه کلان شهری به سطح حوزه)

۱۱- ایجاد زمینه های لازم برای دستیابی به فرصت های درآمد زا در حوزه اسلامشهر- رباط کریم از طریق آموزش حرفه ای، کارآفرینی، پرداخت وام های بلندمدت و ساماندهی و ارتقای وضعیت اشتغال ساکنان از طریق استفاده از

مزایای نسبی فضایی- اقتصادی و استقرار این حوزه در پهنه حریم پایتخت با توجه به وجود فضاهای با پتانسیل بالا جهت تحرک بخشی به فضاهای رشد و توسعه هماهنگ اقتصادی و برخورداری از طرح راهبردی ساختاری که تاکید بر بکارگیری مشارکت عمومی خصوصی در توسعه ساختارهای فضایی و اجتماعی می باشد.

۱۲- تقویت وجود منشورهای قانونی-مدنی مشارکت و نهادسازی با رویکرد اجتماع محوری در عرصه‌های و ساختارهای موجود حوزه اسلامشهر- رباط کریم با توجه به تاکید نهادها و سازمانهای فرادست جهت توانمندسازی و تسهیل‌گری در امور نهادها و اجتماعات مدنی

۱۳- ایجاد زمینه‌های اجرایی- برنامه‌ای، نهادی- مدیریتی- قانونی و اجتماعی- فضایی در حوزه اسلامشهر- رباط کریم (به عنوان مناطق در حال گذر از فرایند غیر رسمی به رسمی) برای به رسمیت شناختن حقوق شهروندی ساکنان در برنامه‌ریزی‌های مختلف اقتصادی اجتماعی و کالبدی و همچنین فراهم کردن مجموعه متناسبی از خدمات پایه ارزان تا به نحوی بنیادین شرایط زندگی جامعه محلی این حوزه را بهبود بخشد.

۱۴- ساماندهی فضایی- کالبدی مناطق و پهنه‌های مختلف حوزه اسلامشهر- رباط کریم از طریق ایجاد ذهنیت مشارکتی برای اصلاح و ارتقای کیفیت زیرساخت‌های شهری، بازنگری برنامه‌های موجود و تامین فضاهای شهری برای فقرا و شهری، اولویت بندی نیاز و توجه به توزیع خدمات شهری از طریق انطباق نیازهای اجتماعی- کالبدی پهنه‌های مختلف این حوزه

۱۵- برنامه ریزی و اقدامات اجرایی برای تامین فضاهای سکونتی با استانداردهای لازم و دسترسی به خدمات پایه کالبدی- زیربنایی، بهبود وضعیت تاسیسات زیرساختی مانند جمع آوری زباله، برق، روشنایی، معابر و... و خدمات ضروری (مانند امنیت فضایی- اجتماعی) در محلات مختلف حوزه اسلامشهر- رباط کریم با استفاده از شناسایی و به کارگیری روشهای مشارکت ساکنان از یک سو و نیز وجود ارتباطات و زمینه‌های مناسب حوزه‌ای- منطقه‌ای با سطح ملی در جهت هم افزایی ظرفیت‌های سه سطح مذکور

۱۶- ساماندهی فضایی و سازماندهی فضایی مجدد تسهیلات و خدمات شهری مورد نیاز (با تاکید بر کاربری‌های مرتبط مستقیم با توسعه و تقویت اجتماعات محلی مانند فضاهای باز، فضاهای فرهنگی- آموزشی، مذهبی، بهداشتی- درمانی، پارک و...) در مناطق اسلامشهر و رباط کریم از طریق برنامه ریزی بهینه کاربری اراضی شهری و ایجاد کاربری‌های مورد نیاز در حوزه مورد مطالعه از رهگذر امکان پذیری بهره گیری از سرانه‌های متعادل به واسطه ظرفیت فضا از رهگذار ساماندهی صنایع، تجمیع و بکارگیری فضاهای مقرر

منابع:

۱- آخوندی، عباس و دیگران، ۱۳۸۶، حاکمیت شهر منطقه تهران؛ چالش‌ها و روندها، نشریه‌ی هنرهای زیبا، شماره‌ی ۲۹، تهران.

۲- اطهاری، کمال، ۱۳۸۶، حاکمیت شایسته و ضرورت احیای حوزه‌ی عمومی، نشریه جستارهای شهرسازی، سال ششم، شماره ۱۹ و ۲۰.

۳- الوانی، سید مهدی، ۱۳۸۸، حکمرانی خوب شبکه‌ای از کنشگران جامعه مدنی، مدیریت توسعه و تحول، سال ۱.

- ۴- الوانی، سید مهدی و سید تقوی، میرعلی، ۱۳۷۹، سرمایه اجتماعی، مفاهیم و نظریه‌ها، فصلنامه مطالعات مدیریت، شماره ۳۳ و ۳۴، دانشگاه علامه طباطبایی.
- ۵- اسدی، ایرج، ۱۳۸۳، راهبرد منطقه‌گرایی در حکمروایی مناطق کلان‌شهری، فصلنامه مدیریت شهری.
- ۶- اسماعیل زاده، حسن، ۱۳۸۷، حکومت‌های محلی، بستر اجرایی الگوی حکمروایی خوب شهری، همایش ایده‌های نو در مدیریت شهری، تهران، پژوهشکده فرهنگ و هنر
- ۷- اشرف، احمد، ۱۳۸۰، نگرشی در مفهوم کیفیت زندگی و اجزای آن، فصلنامه‌ی مدد کاری اجتماعی، شماره ۵، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران
- ۸- ایازی، سید محمد هادی و میرافشار، بهداد، ۱۳۸۹، بررسی روش آموزش الکترونیک (UN-HABITAT) بر حکمروایی شایسته شهری، نخستین کنفرانس بین‌المللی مدیریت شهری با رویکرد توسعه پایدار، تهران مرکز مطالعات فناوری دانشگاه صنعتی شریف.
- ۹- برک‌پور، ناصر، ۱۳۸۵، حکمروایی شهری و نظام اداره شهرها در ایران، مجموعه مقالات نخستین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، مشهد.
- ۱۰- برک‌پور، ناصر و دیگران، ۱۳۸۶، حکمروایی شهری؛ مبانی نظری و ضرورت شکل‌گیری آن در ایران، فصلنامه جستارهای شهرسازی، شماره ۱۹.
- ۱۱- جباری، حبیب، ۱۳۷۶، نگرش جامعه‌شناختی به جابه‌جایی مردم در بهسازی بافت‌های شهری، مجموعه مقالات همایش تخصص بافت‌های شهری، وزارت مسکن و شهرسازی، سازمان ملی زمین و مسکن، صص ۱۶۰-۱۴ تهران
- ۱۲- حبیبی، سید محسن و سعیدی رضوانی، هادی، ۱۳۸۴، شهرسازی مشارکتی کاوشی نظری در شرایط ایران، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۲۴.
- ۱۳ - رهنمایی، محمدتقی، ۱۳۶۷، روند مطالعات شهری و جایگاه جغرافیایی شهری در ایران؛ فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۱۱،
- ۱۴ - رهنمایی، محمد تقی، ۱۳۷۳، دولت و شهرنشینی؛ نقدی بر نظریه عناصر شهری قدیم و سرمایه داری بهره‌بری هانس بویک؛ فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۳۲،
- ۱۵ - رهنمایی، محمد تقی و امیریان، سهراب، ۱۳۸۲، مروری بر نقش دولت در گسترش و تمرکز شهرنشینی در ایران؛ جغرافیا، نشریه انجمن جغرافیایی ایران، دوره جدید، شماره ۱،
- ۱۶ - رهنمایی، محمد تقی، ۱۳۸۳، دولت و شهرنشینی؛ گفتگو با محمد تقی رهنمایی؛ فصلنامه آبادی، سال ۱۴، شماره ۴۲.
- ۱۷- زبردست، اسفندیار، ۱۳۸۶، طرح مطالعاتی نظام مدیریت مناطق کلان شهری، گزارش منتشر نشده، مرکز مشارکتی در شرایط ایران؛ نمونه قلعه آبکوه مشهد، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۲۸، زمستان.
- ۱۸- سیف‌الدینی، فرانک، ۱۳۷۶، مشارکت مردمی و برنامه‌ریزی توسعه، مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره دوازدهم، شماره دوم، بهار

- ۱۹- شریعتی، محمد تقی، ۱۳۸۲، چالش‌های برنامه‌ریزی مشارکتی محلی در ایران، مجموعه مقالات کنگره توسعه روستایی، تهران
- ۲۰- شریف زاده، فتاح؛ صدقی، جواد، ۱۳۸۷، عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در اداره امور شهر، دو فصلنامه علمی - ترویجی مطالعات مدیریت، سال ۱۸، شماره ۵۹، زمستان ۸۷ و بهار ۸۸
- ۲۱ - شکوئی، حسین؛ حسینی، سید علی، ۱۳۸۳، سازوکارهای مشارکت شهروندان در تهیه‌ی طرح‌های توسعه شهری، فصلنامه مدرس علوم انسانی، دوره ۸، شماره ۱، بهار
- ۲۲- شریفیان ثانی، مریم، ۱۳۸۰، مشارکت شهروندی، حکمرانی شهری و مدیریت شهری، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۸،
- ۲۳ - صرافی، مظفر، ۱۳۷۹، مبانی برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، تهران، چاپ دوم
- ۲۴- طرح مجموعه شهری تهران و شهرهای اطراف آن، ۱۳۷۵، گزارش شماره ۵
- ۲۵- فیروزآبادی، سید احمد، ۱۳۸۴، سرمایه اجتماعی و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری آن در شهر تهران، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، پایان‌نامه دوره دکتری.
- ۲۶- گیدنز، آنتونی، ۱۳۸۲، فراسوی چپ و راست، ترجمه‌ی محسن ثلاثی، انتشارات علمی، تهران
- ۲۷- عبدی دانشپور، زهره، ۱۳۸۷، درآمدی بر نظریه‌های برنامه‌ریزی با تأکید ویژه بر برنامه‌ریزی شهری، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی،
- ۲۸ - عسگری، علی، ۱۳۷۲، چهار راه برنامه‌ریزی: تئوری سازی برنامه‌ریزی در ایران، مجموعه مقالات کنگره توسعه روستایی
- ۲۹- موسوی، یعقوب، ۱۳۸۷، بازسازی محله‌های شهری، در چاقوب برنامه‌ریزی توسعه اجتماعی محله‌ای، مجله مطالعات اجتماعی ایران، دوره دوم، شماره ۲
- ۳۰- نارایان، دیپا؛ به، کاترینکا، ۱۳۸۳، طراحی صندوق‌های اجتماعی: مشارکت، تقاضا گرایی و ظرفیت
- ۳۱- مدنی، سعید، ۱۳۸۷، پیش طرح تشکیل سازمان توسعه محلی، شهرداری تهران.
- ۳۲- مدنی پور، علی، ۱۳۷۹، طراحی فضاهای شهری، ترجمه: فرهاد مرتضایی، شرکت پردازش شهرداری تهران
- ۳۳- مامفورد، لوبیز، ۱۳۸۵، فرهنگ شهرها، ترجمه: عارف اقوامی مقدم. تهران، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری، وزارت مسکن و شهرسازی.

